

**Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра історії та філософії
Кафедра правознавства**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Перший проректор
проф. Ольга ГУРЕНКО

«26» березня 2025 року

ПРОГРАМА
Комплексного кваліфікаційного іспиту

Освітній ступінь: бакалавр

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія)

Освітньо-професійна програма: Середня освіта (історія та правознавство)

Запоріжжя, 2026 р.

Укладачі:

КОНСТАНТИНОВА Вікторія – д.і.н., професор кафедри історії та філософії;
ФЕДОРИК Юрій – к.і.н., доцент кафедри історії та філософії;
ЗОЛОТАР ЛЮДМИЛА – к.і.н., ст. викл. кафедри історії та філософії;
МИРОШНИЧЕНКО Володимир – к.п.н., доцент кафедри правознавства.

Програма підсумкової атестації обговорена та затверджена на засіданні кафедри правознавства протокол № 6 від “23” грудня 2025 р.

Завідувач кафедри: проф. Дмитро КАМЕНСЬКИЙ Програма

підсумкової атестації обговорена та затверджена на засіданні кафедри історії та філософії протокол № 8 від “23” грудня 2025р.

Завідувач кафедри: проф. Вікторія КОНСТАНТИНОВА

Гарант освітньо-професійної програми: ст. викл. Людмила ЗОЛОТАР

Програма підсумкової атестації затверджена Вченою Радою соціально-гуманітарного факультету
Протокол № 5 від “24” грудня 2025 р.

Голова ради: доц. Марина БОГДАНОВА

Зміст

1. Пояснювальна записка.....	4 с.
2. Зміст програми	8 с.
3. Питання до підсумкової атестації	11 с.
4. Критерії оцінювання	16 с.
5. Список рекомендованої літератури.....	19 с.
6. Додатки.....	22с.

1. Пояснювальна записка

Підсумкова атестація для здобувачів ОПП «Середня освіта (історія та правознавство)» складається з комплексного кваліфікаційного іспиту та захисту кваліфікаційної роботи бакалавра. Ці дві частини взаємодоповнюються, дозволяючи оцінити рівень фахової підготовки, дослідницькі навички та готовність випускника до професійної діяльності.

Програма комплексного кваліфікаційного іспиту розроблена відповідно до освітньо-професійної програми Середня освіта (історія та правознавство) спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія) та положень «Про організацію освітнього процесу в Бердянському державному педагогічному університеті», «Про оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про атестацію здобувачів вищої освіти та наукових ступенів у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про внутрішню систему забезпечення якості освітньої діяльності БДПУ», «Про академічну доброчесність у Бердянському державному педагогічному університеті», «Про виявлення та запобігання академічному плагіату в БДПУ», «Про використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі Бердянського державного педагогічного університету»; Методичних рекомендацій щодо організації дистанційного проведення підсумкової атестації здобувачів вищої освіти з використанням інформаційно-комунікаційних технологій в Бердянському державному педагогічному університеті під час дії воєнного стану.

Мета комплексного кваліфікаційного іспиту полягає у встановленні відповідності рівня підготовки здобувачів вимогам ОПП «Середня освіта (історія та правознавство)», оцінюванні ступеня сформованості визначених компетентностей та досягнення здобувачами програмних результатів навчання, передбачених нею, в тому числі відповідності цього рівня вимогам професійної кваліфікації «Вчитель-бакалавр з історії та громадянської освіти». Для реалізації цієї мети програма передбачає не лише перевірку теоретичних знань, а й здатність випускника розв'язувати практичні кейси освітньої діяльності, актуалізуючи методичний інструментарій та досвід, набутий під час вивчення фахових дисциплін та проходження виробничої практики.

Структура і зміст іспиту базуються на інтеграції трьох змістових компонентів. *Історико-теоретичний* – з акцентом на ОК «Історія України» як основній дисципліні ОПП, оцінює сформованість відповідних фахових компетентностей. *Правовий теоретичний* – перевіряє галузеву правову підготовку через освітні компоненти «Теорія держави і права» та «Конституційне право» які є ключовими правовими дисциплінами, що закладають основу для розуміння державно-правових механізмів. Нарешті, *методико-практичний* – оцінює здатність застосовувати методичний інструментарій вчителя для розв'язання конкретних професійних ситуацій, пов'язаних з педагогічною діяльністю випускників ОПП «Середня освіта (історія та правознавство)».

Логіка такої структури зумовлена специфікою спеціальності та наявністю професійної кваліфікації «Вчитель-бакалавр з історії та громадянської освіти», оскільки випускник має продемонструвати не лише глибокі теоретичні знання з

історичних та правових дисциплін, а й здатність до фахової методичної інтерпретації цього матеріалу для забезпечення організації освітнього процесу в школі. Такий інтегрований підхід забезпечує повну відповідність вимогам професійної кваліфікації «Вчитель-бакалавр з історії та громадянської освіти», оскільки дозволяє комплексно оцінити здатність майбутнього фахівця поєднувати фундаментальну теоретичну підготовку з практичними навичками.

Програма комплексного кваліфікаційного іспиту передбачає 30 білетів (по 3 завдання в кожному). Для успішного складання іспиту здобувач повинен виконати три завдання білета: перше – теоретичне питання з історії України, друге – теоретичне з теорії держави і права або конституційного права, третє – завдання методико-практичного компонента. Останнє передбачає обґрунтування вибору змісту, форм і методів навчання історії та правознавства в школі, демонстрацію способів оцінювання навчальних досягнень учнів, розв’язанні ситуаційних завдань, моделювання фрагментів уроків чи аналіз методичних кейсів.

Атестація здійснюється на підставі оцінювання якості засвоєння освітньо-професійної програми «Середня освіта (історія та правознавство)», рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

ЗК 2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби й вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації.

ЗК 5. Здатність відрізнити суб’єктивні, спонтанні складові суджень від об’єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.

ЗК 10. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК 15. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв’язанню нагальних проблем

ЗК 16. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність)

ФК 1. Знання основ методики викладання історії в загальноосвітніх навчальних закладах

ФК 4. Критичне усвідомлення взаємозв’язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК 5. Здатність розвивати в учнів критичне мислення

ФК 15. Знання і володіння на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

Крім цього, забезпечується перевірка таких **програмних результатів навчання:**

ПРН 1. Знати основи методики викладання історії в загальноосвітніх навчальних закладах

ПРН 2. Вміти використовувати набуті знання для вирішення завдань своєї професійної діяльності

ПРН 3. Вміти викладати історію в середніх навчальних закладах

ПРН 4. Демонструвати здатність до самонавчання і продовження професійного розвитку

ПРН 5. Аналізувати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого українського народу і людства загалом

ПРН 9. З'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них

ПРН 13. Демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі

ПРН 14. Аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії

ПРН 16. Аналізувати життя та діяльність конкретних людей у контексті їхньої історичної доби

ПРН 20. Аналізувати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи

ПРН 21. Використовувати здобутки наукових шкіл при вирішенні актуальних проблем історії

Це відбито і в структурі екзаменаційних білетів, які поєднують теоретичні питання курсів «Історія України», «Теорія держави і права», «Конституційне право» з методико-практичними завданнями орієнтованими на застосування методичного інструментарію для моделювання уроків, розв'язання ситуаційних кейсів у педагогічній діяльності та оцінювання навчальних досягнень учнів.

Приклад екзаменаційного білету подано на наступній сторінці:

Бердянський державний педагогічний університет

Рівень вищої освіти: I

Спеціальність: 014.03 Середня освіта (Історія)

Комплексний кваліфікаційний іспит з Освітньо-професійної програми Середня освіта (історія та правознавство)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

1. Українська революція 1917–1921 рр.: основні етапи та їх особливості
2. Форма держави: поняття та загальна характеристика елементів
3. Провести урок на 7-10 хвилин з теми «Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій», використовуючи порівняльний метод.

Затверджено на засіданні Вченої ради соціально-гуманітарного факультету протокол № 8 від 26 березня 2025 року.

Голова Вченої ради СГФ

Марина БОГДАНОВА

2. Зміст програми ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Давня історія України. Первісне заселення території України: палеоліт, мезоліт, неоліт. Трипільська археологічна культура: господарство, суспільний устрій та духовний світ. Ранній залізний вік: кіммерійці, скіфи (Велика Скіфія), сармати. Велике переселення народів та велике розселення слов'ян (анти, склавини). Античні міста-держави Північного Причорномор'я та Криму: Тіра, Ольвія, Пантікапей, Херсонес; їхній вплив на розвиток регіону.

Русь та Галицько-Волинська держава. Виникнення Київської держави. Діяльність перших князів: Олег, Ігор, реформи княгині Ольги, походи Святослава. Розквіт Русі за Володимира Великого та Ярослава Мудрого: впровадження християнства як державної релігії, «Руська правда». Політична роздробленість: причини та наслідки; Любецький з'їзд князів. Галицько-Волинське князівство: об'єднання земель Романом Мстиславичем. Королівство Руське за Данила Галицького: боротьба з монгольською навалою та західна політика. Занепад Галицько-Волинської держави у XIV ст.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої. Входження українських земель до Великого князівства Литовського: принцип «старого не змінюємо, нового не вводимо». Кревська унія. Польська експансія та Люблінська унія 1569 р.: утворення Речі Посполитої та наслідки для України. Становлення шляхетського стану та запровадження кріпацтва. Релігійне життя: Берестейська церковна унія 1596 р., утворення УГКЦ, діяльність православних братств. Культурно-освітній рух: Острозька академія, Києво-Могилянський колегіум.

Запорозька Січ та українська гетьманська держава. Виникнення українського козацтва: соціальні та економічні передумови. Запорозька Січ як військово-політична організація. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. Національно-визвольна війна середини XVII ст.: Богдан Хмельницький як творець козацької держави. Основні битви (Жовті Води, Корсунь, Пилявці, Берестечко). Зборівський та Білоцерківський договори. Переяславська рада 1654 р. та Березневі статті. Період Руїни: громадянські війни, територіальний поділ (Андрусівське перемир'я, «Вічний мир»). Гетьманство Івана Мазепи: спроба відновлення незалежності; Полтавська битва. Пилип Орлик та його Конституція.

Україна у XVIII – початку XX ст. Ліквідація автономного устрою Лівобережної України та знищення Запорозької Січі (1775 р.). Поділи Речі Посполитої та входження українських земель до складу Російської та Австрійської імперій. Українське національне відродження: «Енеїда» І. Котляревського, діяльність «Руської трійці», Кирило-Мефодіївське братство. Тарас Шевченко. Реформи 1860-70-х років у Російській імперії та їхній вплив на Україну. Емський указ та Валувєвський циркуляр. Діяльність громад. Особливості розвитку українських земель у складі Австро-Угорщини: «Просвіта», виникнення перших політичних партій (РУРП, УНДП).

Українська революція та боротьба за незалежність (1917–1921 рр.).

Створення Центральної Ради, її Універсали. Проголошення УНР. Збройна агресія більшовицької Росії та IV Універсал. Гетьманат Павла Скоропадського. Директорія УНР. ЗУНР та Акт Злуки (22 січня 1919 р.). Другий зимовий похід. Причини поразки українських визвольних змагань. Культурне та духовне піднесення: Українська

академія наук, автокефалія православної церкви.

Україна в радянський період (1921-1991 рр.). Утворення СРСР. Політика «українізації» та її згортання. Індустріалізація та суцільна колективізація. Трагедія Голодомору 1932-1933 років: геноцид українського народу. «Розстріляне відродження» та масові репресії 1930-х рр. Україна в Другій світовій війні: окупаційний режим, рух Опору, діяльність ОУН-УПА. Радянська Україна у повоєнний період: «відбудова», доба «відлиги» та дисидентський рух (Л. Лук'яненко, В. Стус). Період «застою» та системна криза. «Перебудова» та Чорнобильська катастрофа.

Незалежна Україна (з 1991 р. до сучасності). Проголошення незалежності (24 серпня 1991 р.) та всеукраїнський референдум. Розбудова державних інституцій, запровадження національної валюти. Конституція 1996 року. Євроінтеграційний вектор та соціально-політичні кризи. Помаранчева революція 2004 р. Революція Гідності 2013-2014 рр. Початок російської агресії: окупація Криму та війна на Сході України. Повномасштабне вторгнення РФ 2022 р.: супротив українського народу та міжнародна підтримка. Україна в сучасних геополітичних реаліях.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Поняття та сутність держави. Причини та закономірності виникнення держави: передумови, «воєнна демократія», значення географічних та демографічних чинників. Шляхи виникнення держави: східний, європейський, синтезний. Ознаки держави та її відмінність від первісного самоврядування. Політичний характер влади та апарат держави. Концепції походження держави: теологічна, патріархальна, договірна, психологічна, марксистська. Формаційний і цивілізаційний підходи до типізації держав. Функції держави: поняття, класифікація (внутрішні та зовнішні, постійні та тимчасові). Правові форми та методи здійснення функцій.

Форма держави. Елементи форми держави. Форма правління: монархія (абсолютна, теократична, обмежена) та республіка (парламентська, президентська, змішана). Державний устрій: унітарна держава, федерація, конфедерація; особливості державного устрою України. Політичний режим: демократичний та антидемократичні (авторитарний, тоталітарний) режими.

Механізм держави і державний апарат. Поняття механізму держави та державного апарату. Принципи організації діяльності: служіння народу, законність, підконтрольність. Поділ влади як конституційний принцип: система стримувань і противаг. Державний орган: поняття, ознаки, компетенція та класифікація. Державні органи та органи місцевого самоврядування.

Загальне вчення про право. Праворозуміння: природне право, історична школа, позитивізм, нормативізм, матеріалістична теорія. Поняття, ознаки та функції права. Співвідношення права і закону. Право в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Право як міра соціальної свободи та цінність.

Норми права. Поняття та ознаки норми права. Структура норми: гіпотеза, диспозиція, санкція. Класифікація норм: регулятивні, правоохоронні, колізійні; імперативні та диспозитивні. Матеріальні та процесуальні норми. Способи викладення правових норм у статтях нормативних актів.

Правові відносини. Поняття, риси та види правових відносин. Склад правовідносин.

Суб'єкти права: правосуб'єктність (правоздатність, дієздатність, деліктоздатність). Об'єкти правовідносин. Зміст правовідносин: суб'єктивне право та юридичний обов'язок. Юридичні факти та фактичний склад.

Поняття і види правової поведінки. Ознаки правової поведінки: соціальна значущість, регламентованість, підконтрольність державі. Види поведінки: правомірна, правопорушення, зловживання правом, об'єктивно протиправне діяння. Склад правопорушення. Юридична відповідальність: поняття, мета, принципи та види. Підстави звільнення від відповідальності. Презумпція невинуватості.

Реалізація норм права. Форми реалізації: дотримання, виконання, використання. Застосування права як особлива форма: стадії та акти застосування. Прогалини в праві: аналогія закону та аналогія права. Юридичні колізії. Тлумачення норм права: поняття, способи (граматичне, логічне, історичне, систематичне) та види за суб'єктами й обсягом.

Правове регулювання та його механізм. Предмет, методи та типи правового регулювання. Стадії процесу правового регулювання. Механізм правового регулювання (МПР): юридичні норми, правовідносини, акти реалізації. Місце держави у функціонуванні МПР.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Основи теорії конституційного права. Поняття, предмет та місце конституційного права в системі права України. Конституційно-правові норми: специфіка та класифікація. Джерела конституційного права: поняття та система. Конституційно-правові відносини: суб'єкти, об'єкти та особливості відповідальності. Теорія конституції: поняття, види, юридичні властивості та функції. Охорона Конституції. Історія конституційного розвитку та загальна характеристика Конституції України 1996 року.

Конституційний лад України. Поняття конституційного ладу та його співвідношення з державним ладом. Закріплення засад конституційного ладу в Конституції України. Народний суверенітет і форми народовладдя. Характеристика України як суверенної, правової, соціальної та демократичної держави. Форма правління та форма державного устрою згідно з чинною Конституцією. Політичні, економічні та соціальні засади ладу.

Правовий статус людини і громадянина. Основи правового статусу особи: поняття та принципи. Громадянство України: підстави набуття та припинення. Повноваження державних органів у питаннях громадянства. Статус іноземців, осіб без громадянства та біженців в Україні. Конституційні права, свободи та обов'язки: класифікація (особисті, політичні, економічні, культурні). Конституційні гарантії захисту прав і свобод людини.

Форми безпосередньої демократії. Народне волевиявлення: поняття та види виборів. Виборче право та виборча система України. Конституційні принципи та стадії виборчого процесу. Референдум в Україні: поняття, види, предмет та порядок проведення. Юридичні наслідки всеукраїнського референдуму.

Конституційна система органів державної влади. Система органів державної влади: поняття, ознаки та принципи діяльності. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України: структура, компетенція, акти. Статус народного депутата. Законодавчий процес: поняття та стадії. Статус Президента України: порядок обрання, повноваження та акти. Кабінет Міністрів України в системі органів виконавчої влади: склад, порядок

формування та компетенція. Центральні та місцеві органи виконавчої влади.

Судова влада та територіальний устрій. Конституційні принципи правосуддя та система судів України. Конституційний Суд України: статус, порядок формування та повноваження. Суди загальної юрисдикції. Конституційні засади організації і діяльності прокуратури. Поняття та принципи територіального устрою України. Система адміністративно-територіального устрою. Правовий статус та повноваження Автономної Республіки Крим.

Місьцеве самоврядування в Україні. Поняття, ознаки та історія становлення місцевого самоврядування. Територіальна, матеріальна і фінансова основи муніципальної влади. Система місцевого самоврядування: органи та посадові особи. Правовий статус сільських, селищних, міських, районних та обласних рад. Форми безпосереднього здійснення муніципальної влади громадою.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОЇ АТЕСТАЦІЇ

Теоретичні питання

І Історія України

1. Витоки та основні концепції походження східних слов'ян.
2. Політичний розвиток Русі в X – першій половині XI ст.
3. Причини феодальної роздробленості Русі та її наслідки.
4. Галицько-Волинська держава: особливості політичного устрою та зовнішня політика.
5. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства (II пол. XIV – I пол. XVI ст.): особливості адміністративного устрою.
6. Люблінська унія 1569 року та її вплив на українські землі.
7. Причини, хід та наслідки Берестейської унії 1596 року
8. Козацькі повстання кінця XVI – першої половини XVII ст.: основні причини та наслідки
9. Богдан Хмельницький та створення Гетьманщини: основні етапи, закономірності та події
10. Політичний устрій Гетьманщини в середині XVII ст.
11. «Руїна» (1657–1687): періодизація, сутність, наслідки для України
12. Політика Москви та Російської імперії щодо Гетьманщини: етапи обмеження автономії та ліквідація гетьманства
13. Запорозька Січ у XVIII ст.: військово-політична роль, причини та етапи ліквідації
14. Імперська колонізація Півдня України в кінці XVIII – початку XIX ст. та її наслідки
15. Українське національне відродження на підросійських землях в кінці XVIII – першій половині XIX ст.: основні етапи та діячі
16. Кирило-Мефодіївське братство: ідеологія, діяльність та наслідки
17. Аграрне питання в українських губерніях Російської імперії в другій половині XIX ст.
18. Український національний рух в Галичині у XIX ст.: основні організації, діячі,

політичні течії та етапи трансформації

19. Українська політична думка на початку ХХ ст.: основні напрями та програми партій
20. Україна в Першій світовій війні: бойові дії та соціально-економічні наслідки
21. Українська революція 1917–1921 рр.: основні етапи та їх особливості
22. Політика радянської влади в Україні у 1920-х роках: НЕП й українізація та їх згортання.
23. Голодомор 1932–1933 рр.: причини, перебіг та наслідки.
24. Друга світова війна та Україна: основні бойові дії та окупаційний режим
25. Радянська західноукраїнських земель у 1944–1950-х роках: причини, реалізація та наслідки
26. Репресії та депортація кримськотатарського народу в 1944 році: причини, перебіг та наслідки
27. Дисидентський рух в Україні у 1960–1980-х роках: основні постаті та ідеї
28. Розпад СРСР та проголошення незалежності України: внутрішні та зовнішні чинники
29. Конституція України 1996 року: зміст та історичне значення
30. Російсько-українська війна: передумови, хронологія та наслідки для України та світу

Іа Теорія держави і права

1. Поняття, сутність і ознаки держави
2. Форма держави: поняття та загальна характеристика елементів
3. Механізм держави і державний апарат
4. Загальне вчення про право: поняття та сутність права
5. Норма права: поняття та структура (гіпотеза, диспозиція, санкція)
6. Форми права: нормативно-правовий акт, договір, звичай, прецедент
7. Система права та система законодавства
8. Правовідносини: правоздатність, дієздатність, юридичний обов'язок
9. Правомірна поведінка та правопорушення
10. Юридична відповідальність
11. Правосвідомість, правова культура та правове виховання
12. Правові системи сучасності.

Іб Конституційне право

13. Конституційне право – провідна галузь національного права України.
14. Система джерел конституційного права України. Відносини і відповідальність у конституційному праві.
15. Конституція України та її розвиток.
16. Конституційний лад і його закріплення в Конституції України.
17. Основи правового статусу людини і громадянина. Громадянство України.
18. Правове становище іноземців та осіб без громадянства в Україні
19. Статус біженців в Україні та внутрішньо-переміщених осіб.
20. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.
21. Народне волевиявлення.
22. Конституційна система органів державної влади.
23. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.

24. Законодавчий процес в Україні.
25. Конституційно-правовий статус Президента України.
26. Кабінет Міністрів України.
27. Центральні та місцеві органи виконавчої влади.
28. Конституційні засади судової влади. Прокуратура.
29. Територіальний устрій України.
30. Конституційні засади місцевого самоврядування.

III Методико-практичні завдання

Здобувач(ка) користуючись своїми теоретичними знаннями та навичками повинен(на) вирішити запропоноване практичне завдання/ситуацію, яка полягає в підготовці опорного плану-конспекту уроку на запропоновану тему та використати запропонований метод. План-конспект повинен розкривати мету, завдання, тип та форму уроку, засоби навчання, основні методи та прийоми, результати, здобувач повинен звернути увагу на вікові та психолого-педагогічні особливості учнів. Під час виконання практичного завдання можливо використати інший метод, але обґрунтувати свій вибір для запропонованої теми.

Для підготовки практичної частини підсумкової атестації студент має 20 хвилин.

Відповідь включає ознайомлення з планом-конспектом уроку і демонстрації одного з структурних елементів уроку, для демонстрації цього елемента відводиться 7-10 хвилин.

1. Моделювання уроку на тему «Первісна людина на території України» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод візуалізації та роботи з ілюстративними джерелами.
2. Моделювання уроку на тему «Античні міста-держави Північного Причорномор'я» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу історичних карт.
3. Моделювання уроку на тему «Русь як ранньосередньовічна держава» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод роботи з писемним історичним джерелом.
4. Моделювання уроку на тему «Культура середньовічної Руської держави» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод візуалізації та роботи з ілюстративними джерелами.
5. Моделювання уроку на тему «Галицько-Волинська держава» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи порівняльний метод.
6. Моделювання уроку на тему «Походження та становлення українського козацтва», використовуючи метод проблемного навчання.
7. Моделювання уроку на тему «Суспільне і господарське життя на українських землях у XIV – XVI ст.» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод рольової гри.
8. Моделювання уроку на тему «Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи методи проблемного навчання та роботи з історичною картою.
9. Моделювання уроку на тему «Релігійне життя на українських землях у XVI – середині

- XVII ст.» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод навчальної дискусії.
10. Моделювання уроку на тему «Руїна: причини та наслідки» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод причинно-наслідкового аналізу.
  11. Моделювання уроку на тему «Ліквідація автономії Гетьманщини та козацького устрою на території України» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод роботи з історичною картою та письмовими джерелами.
  12. Моделювання уроку на тему «Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи порівняльний метод.
  13. Моделювання уроку на тему «Кирило-Мефодіївське братство» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи біографічний метод.
  14. Моделювання уроку на тему «Український національний рух у ХІХ ст.» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу історичних документів.
  15. Моделювання уроку на тему «Українська революція 1917–1921 років» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод хронологічної стрічки.
  16. Моделювання уроку на тему «Голодомор 1932–1933 років в Україні» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод роботи з усними історичними свідченнями.
  17. Моделювання уроку на тему «Україна в роки Другої світової війни» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу історичних фотоджерел та письмових документів.
  18. Моделювання уроку на тему «Рух опору під час Другої Світової війни на території України» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи порівняльний метод.
  19. Моделювання уроку на тему «Дисидентський рух в Україні» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу біографічного кейсу.
  20. Моделювання уроку на тему «Розпад СРСР і проголошення незалежності України» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу статистичних даних та усних свідчень.
  21. Моделювання уроку на тему «Становлення незалежної України» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод мозкового штурму.
  22. Моделювання уроку на тему «Помаранчева революція 2004 року» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу відеоматеріалу.
  23. Моделювання уроку на тему «Революція Гідності 2013-2014 років» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу подій і наслідків.
  24. Моделювання уроку на тему «Російсько-українська війна» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи методи критичного аналізу інформації і розвитку медіаграмотності.
  25. Моделювання уроку на тему «Права людини та їх захист» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу правових ситуацій (правового кейсу).
  26. Моделювання уроку на тему «Конституція України як Основний Закон держави» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод роботи з нормативно-правовим текстом.
  27. Моделювання уроку на тему «Демократія та участь громадян у прийнятті рішень»

(план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод моделювання виборчого процесу.

28. Моделювання уроку на тему «Місцеве самоврядування в Україні» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод рольової симуляції.

29. Моделювання уроку на тему «Медійна грамотність та критичне мислення» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод аналізу інформаційного повідомлення.

30. Моделювання уроку на тему «Громадянська відповідальність особи в умовах війни» (план уроку та фрагмент на 7-10 хвилин), використовуючи метод рефлексивної дискусії.

4. Критерії оцінювання

Оцінювання рівня якості підготовки бакалавра права здійснюють члени ЕК на основі встановлених правил, принципів (об'єктивності, індивідуальності, комплексності, етичності та компетентнісного підходу), критеріїв, системи і шкали оцінювання з використанням форм і методів діагностики, визначених програмою атестації з урахуванням рівня досягнення результатів навчання та сформованості програмних компетентностей.

Рівень якості підготовки бакалавра визначається з використанням комплексної системи оцінювання: поєднання оцінки за бальною шкалою, що використовується в Університеті (100-бальної системи) та Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»).

Атестаційний екзамен проводиться в усній формі. Здобувачі вищої освіти розкривають два теоретичні питання (з історії України та правознавчих дисциплін) та виконують методико-практичне завдання. За кожну відповідь на два теоретичні питання здобувач вищої освіти максимально отримує 70 балів, а за методико-практичне завдання – 30 балів. Таким чином, рейтинг здобувача вищої освіти складається з наступних балів: 70 балів (теоретичні питання) + 30 балів (методико-практичне завдання) = 100 балів. Отриманий рейтинг здобувача переводиться в оцінку відповідно шкали ECTS

Оцінка за бальною шкалою, що використовується в Університеті	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F (з обов'язковим повторним вивченням ОК)

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів та шкала нарахування рейтингових балів з теоретичних питань

Шкала рейтингових балів	35-25 балів	25-15 балів	15-5 балів
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
повнота	відповідь повна, системна, обґрунтована; досконале володіння понятійним апаратом.	відповідь неповна, без належного обґрунтування; володіння понятійним апаратом з незначними неточностями, помилками.	відповідь поверхова, названі окремі положення, невміння виділити головне і другорядне; часткове володіння понятійним апаратом.
логічність	відповідь логічно структурована; тези аргументовані, вагомі; зроблені повні висновки.	відповідь з частковим порушенням послідовності; аргументи недостатньо переконливі; висновки не суттєві.	відповідь непослідовна; аргументи поодинокі або відсутні; висновки відсутні.
глибина та зв'язок з джерельною базою та сучасними історичними дослідженнями	знання провідних історіографічних тенденцій та історіографічного доробку проблематики та наведення джерельної бази.	часткове висвітлення історіографічного та джерелознавчого аспекту стану проблеми.	поверхове висвітлення історіографічних аспектів називанням окремих прізвищ дослідників.
інтегрованість знань	інтеграція знань з суміжних дисциплін, поєднання історії та права; - творча інтерпретація даних інших наук.	недостатня інтеграція знань з суміжних дисциплін;	інтеграція з суміжними дисциплінами відсутня

Критерії, показники оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів під час виконання методико-практичного завдання та нарахувань рейтингових балів

Шкала рейтингових балів	30-20 балів	20-10 балів	10-5 балів
Критерії оцінювання	Показники оцінювання		
ефективність застосування методів та прийомів	правильне застосування методів та прийомів під час проведення одного с структурних елементів уроку, обґрунтування доцільності обраного методу. Реалізація запланованого	частково вдалося реалізувати запропонований метод та досягти поставлених цілей уроку	деякі методи використані недоцільно; для обраного типу уроку
творчий підхід	творчо підходить до розв'язання поставлених задач.	традиційно підходить до розв'язання поставлених задач.	неефективне використання творчого підходу або його відсутність.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Історія України

1. Бойко О. Яневський Д. 30 років незалежності України: у 2-х томах. Том 1. До 18 серпня 1991 року. Київ, Фоліо, 2021. 448 с.
2. Бойко О. Яневський Д. 30 років незалежності України: у 2-х томах. Том 2. Від 18 серпня 1991 р. до 31 грудня 1991 року. Київ, Фоліо, 2021. 432 с.
3. Гарін А., Кігіцар І., Кондратенко О. Історія України. Київ, вид-во Центр навчальної літератури, 2017. 240 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації ХІХ-ХХ століття. Львів : Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.
5. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2024. 408с.
6. Грицак Я. Й. Формування модерної української нації: історіографія та історіософія проблеми. К., 1996. 360 с.
7. Гуржій О.І., Чухліб Т. В. Козацька Україна. Історія Гетьманської держави (ХVІІ-ХVІІІ ст.). К. : Арії, 2023. 368с.
8. Джерела й історіографія княжої доби (ХІ – ХІІІ ст.). Енциклопедія Українознавства: загальна частина: В 3-т. К., 1994. С. 196-199.
9. Джерела й історіографія козацько-гетьманської доби (ХVІІ – ХVІІІ ст.). Енциклопедія українства: загальна частина: В 3-х т. К., 1994. Т. 1. С. 397-400.
10. Дослідники історії Південної України : біобібліографічний довідник / Упорядник : Ігор Лиман. Київ, 2013. 382 с.
11. Качкан В., Левандовський В., Величко О. Історія України. Київ: Медицина, 2018. 360 с.
12. Костів К. Книги буття українського народу. Вид-во Центр навчальної літератури, 2020. 190 с.
13. Кульчицький С. Новітня історія України (1953-2023). К.:Арії, 2024. 481с.
14. Лаврецький Р. Історія України ХІХ-ХХІ століть. Вид-во Знання, 2017. 375 с.
15. Лекції з історії української історичної думки другої половини ХІХ – початку ХХ ст.: Навч. посіб. / Під ред. В.В. Ващенко. Дніпропетровськ, 1998. 140 с. URL <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0001902>
16. Магочій, Павло-Роберт. Ілюстрована історія України / Павло-Роберт Магочій ; пер. з англ. [С. Біленький]. - К. : Критика, 2012. 446 с.
17. Наш Г. Історія українського народу. Вид-во Центр навчальної літератури, 2021. 250 с.
18. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Видавництво: Клуб Сімейного Дозвілля. 512 с.
19. Полонська-Василенко Н. Історія України (у 2-х томах). Київ: Либідь, 2017. 1280 с.
20. Турченко Ф, Турченко Г. Каганов Ю. Історія України (1914–1945). Вид-во Гельветика, 2021. 368 с.
21. Яковенко Н. Вступ до історії. К.: “Критика”, 2007. 375 с.

22. Яковенко Я. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. Київ: Критика, 2006. 584 с.

Теорія держави і права, конституційне право

1. Теорія держави та права : навч. посібник / [Є.В. Білозьоров, В.П. Власенко, О.Б. Горова, А.М. Завальний, Н.В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С.Д. Гусарєва, О.Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
2. Теорія держави і права в схемах та таблицях: навчальний посібник / Кол. авт.; за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: «Хай-Тек Прес», 2020. 296 с.
3. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с.
4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
5. Правознавство: Навч. посіб. для студентів педагогічних спеціальностей / За ред. Д.В. Каменського, В.О. Мирошніченка. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 288 с.
6. Конституційне право : навч. посібник / Д. Терлецький, М. Афанасьєва, Ю.Батан [та ін.] ; за заг. ред. Д. Терлецького. Одеса : Фенікс, 2023. 584 с.
7. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. / Ю.Г. Барабаш, О.М. Бориславська, В.М. Венгер, М.І. Козюбра, А.А. Мелешевич. Київ: Ваіте, 2021. 528 с.
8. Основи права України: навчальний посібник для неюридичних спец. ВНЗ /за ред.. В.Л. Ортинського. 2-е видання. Львів : Оріяна-Нова, 2015. 368 с.
9. Правознавство: підручник / за заг. ред. Н.М. Крестовської, О.О. Кулініч, Л.Д. Романадзе. Одеса : Атлант, 2015. 554 с.
10. Цивільне право України (Особлива частина) (у схемах та таблицях): навч. посіб. Львів: Растр-7, 2021. 467 с.

Методика навчання історії, правознавства та громадянської освіти

1. Баханов К. О. Організація особистісно орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії. Харків: Вид. група «Основа», 2008. 159с.
2. Власов В.С., Гирич І.Б., Данилевська О.М. Вступ до історії України та громадянської освіти. Підручник для 5 класу ЗЗСО. Київ:Генеза, 2023. 176с.
3. Галімов А., Гісем О. Мартинюк О. Історія України. Підручник для 7 класу ЗЗСО. Київ-Харків: Ранок, 2024. 226с.
4. Гісем О., Гісем О. Історія України. Всесвітня історія. Підручник для 6 класу ЗЗСО. Харків: Ранок, 2023. 192с.
5. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Історія України (рівень стандарту): підручник для 9 кл. ЗЗСО. Харків: Ранок. 2017. 288 с
6. Гісем О. В., Мартинюк О. О. Історія України (рівень стандарту): підручник для 11 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків: 2024. 320 с. : іл.
7. Дух Л. Історія України в таблицях і схемах. 5-9 класи. Харків: Торсінг. 112 с.
8. Желіба О.В. Методи навчання історії. Харків: Вид. група «Основа», 2019. 93 с. (Бібліотека журналу «Історія та правознавство», Вип. 2 (182)).

9. Желіба О.В. Методика викладання історії: нові підходи. Частина 1. Харків: Вид. група «Основа», 2018. 93 с. (Бібліотека журналу «Історія та правознавство», Вип. 1 (169)).
10. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: метод. посібник / О. І. Пометун, Н. М. Гупан, В. С. Власов. Київ : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.
11. Мирошниченко В.О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності (для спеціальності – Історія). Навчальний посібник. / за ред. Баханова К.О. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 296 с.
12. Мирошниченко В.О., Формування предметних компетентностей засобами проектного навчання / за ред. Баханова К.О. Харків : Вид. гр. «Основа», 2018. 128 с.
13. Організація особистісно орієнтованого навчання. Порадник молодого вчителя історії. / упоряд. Баханов К.О. Харків: Вид. група «Основа», 2008
14. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2018.
15. Пометун О. Методика навчання історії в школі / О. Пометун, Г. Фрейман – Київ: Генеза, 2006. 328с.
16. Правознавство: Навч. посіб. для студентів педагогічних спеціальностей / За ред. Д.В. Каменського, В.О. Мирошниченка. – К. : Центр учбової літератури, 2018. 288 с.
17. Святокум О.Є., Святокум І.О. Основи правознавства. Підручник для 9 класу ЗЗСО. Харків: Ранок, 2017. 192с.
18. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі: Колективна монографія / К. Баханов, С. Баханова, В. Мирошниченко, О. Мокрогуз та ін. / За заг. ред. проф. К. Баханова. Донецьк: ЛАНДОН-ХХІ, 2012. 520 с.
19. Хлібовська Г., Крижановська М., Наумчук О. Історія України. Піручник для 8 класу ЗЗСО. Тернопіль: Астон, 2023. 264с.
20. Хлібовська Г., Крижановська М., Наумчук О. Історія України. Рівень стандарту: піручник для 10 класу ЗЗСО. Тернопіль: Астон, 2023. 292с.
21. Яковенко Г.Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Верховної Ради України (<http://www.rada.kiev.ua>).
2. Державна науково-технічна бібліотека України (<http://www.gntb.n-t.org>).
3. Історія України. «Всеукраїнська школа онлайн». МОН (https://lms.e-school.net.ua/courses?search_query=%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F+%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8)
4. Історія України. Освітня платформа iLearn. <https://ilearn.org.ua/>
5. Наукова бібліотека Національно університету «Києво-Могилянська академія» (<http://www.ukma.kiev.ua>).
6. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>).
7. Українська асоціація прокурорів (<http://www.uap.org.ua>).
8. Ресурси українського Інтернету на правову тематику(<http://www.lawukraine.com>).

9. <http://www.scilib.univ.kiev.ua> бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Додаток 1

Процедура проведення кваліфікаційного іспиту зі спеціальності 014.03 Середня освіта.(Історія)

Кваліфікаційний іспит проводиться дистанційно з використанням платформи (програмне забезпечення) для проведення відеоконференцій Zoom.

В день проведення кваліфікаційного іспиту здобувачу(ці) надсилається повідомлення з посиланням на електронну пошту чи месенджер, за яким він(вона) підключаються до конференції.

У встановлений розкладом час початку кваліфікаційного іспиту члени атестаційної комісії розпочинають відеоконференцію, долучають до неї здобувачів, здійснюють автентифікацію та інформують їх про правила проведення іспиту та часові рамки.

Автентифікації передбачає:

- встановлення аудіо та візуального контакту на платформі відеоконференцій;
- показ документу, який засвідчує особу (паспорт громадянина України у формі книжечки або картки, паспорт громадянина України для виїзду за кордон у тому числі Е-паспорт, Е-паспорт для виїзду за кордон, Е-документ).

Здобувачів попереджують, що під час проведення відеоконференції в програмі ZOOM буде здійснено запис для підтвердження факту проведення підсумкової атестації.

Голова ЕК перевіряє наявність та якість підключення з кожним студентом через системи зв'язку, оголошує вступне слово. Після вступного слова голови ЕК здобувачі по черзі називають номери білетів, які їм надсилає секретар комісії через електронну пошту чи месенджер.

Здобувач(ка) готується до відповіді протягом 20 хвилин теоретичний блок білету і 20 хвилин практичну частину. Після закінчення часу, виділеного на підготовку, студенти за списком викладають зміст заявлених питань у білетах. Члени екзаменаційної комісії ставлять додаткові запитання до здобувача(ки) та обговорюють його(її) відповідь. Після закінчення відповідей на питання здобувач(ка) надсилає фото письмового оформлення відповідей на електронну пошту секретаря ЕК чи месенджер.

Після завершення усіх доповідей та комісія йде на обговорення і виставлення оцінок студентів, секретар запрошує студентів на відеоконференцію для оголошення результатів. Для цього усі учасники онлайн-заходу приєднуються до відео-конференції.

У разі виникнення під час складання іспиту обставин непереборної сили здобувач(ка) освіти повинен(на) негайно повідомити екзаменатора або іншу відповідальну особу про ці обставини за допомогою визначеного каналу зв'язку (телефон, месенджер тощо) з обов'язковою фото- або відеофіксацією стану виконання завдань та об'єктивних факторів, що перешкоджають його завершенню. За цих обставин можливість та час перескладання іспиту визначається екзаменаційною комісією в індивідуальному порядку.

У разі повітряної тривоги або інших форс-мажорних обставин іспит

призупиняється й продовжується зразу ж після стабілізації безпекової ситуації. Здобувачі вищої освіти можуть скласти іспит з іншою підгрупою (за її наявності, а студенти заочної форми також можуть приєднатися до підгруп денної форми та навпаки). Особи, які мешкають у зоні бойових дій, можуть складати підсумкову атестацію з використанням будь-яких технічних засобів упродовж всього терміну роботи екзаменаційних комісій.